

## Yansıım Süresi - Yankılanma zamanı

Aynı büyüklüğü, aynı birimi, aynı süreci değişik terimlerle anlatmanın sakıncalarını sıralamaya gerek yok. Hele bilimsel ve teknik alanda bu anlatım bulanıklığı, kesinlikle kabul edilemez. Daha doğru ve kesin anlatım biçimlerine ulaşma yolunda bir yardımcı olur düşüncesi ile yukarıdaki dört terimi karşılaştırmalı biçimde açıklamaya çalışacağım.

Önce zaman ve süre sözcüklerini ele almak uygun olacaktır.

Zaman, tanımlanması zor bir kavramdır. Büyük ansiklopediler buna sayfalar ayırmışlardır. Gerçi “sonsuzdan gelip sonsuza giden ve birbirini aralıksız izleyen süreler, (*saatler, günler, yıllar vb.*)” gibi kısa bir tanım da verilmekte ise de, bir bütünün, bu bütüne dayalı olarak tanımlanmış parçalarından yola çıkarak tanımlanmış olmasının, tanımlama tekniğine uyduğu söylenemez.

Kimi büyük sözlüklerde zaman, “olayların birbirini izlediği sonsuz bir ortam olarak düşünülen soyut temel kavram” ya da “şimdinin geçmiş olmasını sağlayan ve çoğunlukla dünyayı, varlıkları etkileyen bir güç olarak düşünülen kesintisiz hareket” gibi tanımlanmışsa da bu tanımların zaman konusunda, eksiki fazlası olmayan ve tam belirleyici olması gereken tanım tanımına uymadıkları açıktır.

Zaman, daha çok benzetme yolu ile açıklanmakta, bu durumda da zaman değil zamanın özellikleri söz konusu olmaktadır.

En yaygın olan benzetme, zaman ile, iki ucu sonsuzda olan bir eğri ya da zaten bu özelliği olan doğru benzetmesidir. Sonsuzdan gelip sonsuza giden eğri benzetmesinde, bu eğrinin kendi ile kesişmeyeceği koşulu vardır. Ünlü alman filozofu İmmanuel Kant bu özelliği “iki ayrı zaman zamandaş olamaz” tümcesi ile anlatmıştır. (*Kant’ın zaman ve mekan başlıklı yazısı bu kavramların özellikleri bakımından ilginçtir.*)

Türkçemizde zaman, iki ayrı anlamda kullanılmaktadır. Birincisi, sonsuzdan gelip sonsuza giden, genel anlamdaki zaman, ikincisi ise akıp giden bu zamanın belli **bir noktası**, ya da bu **nokta ve onun belirsiz çevresidir**. “Öğle zamanı, yola çıkma zamanı, ne zaman geleceksin? vb.” örneklerde olduğu gibi. “Zaman kaldı mı?” ya da “daha çok zaman var” deyişlerinde yine **tek bir nokta** ve ona **yaklaşma süreci** söz konusudur. “Zaman zaman” ya da “değişik zamanlarda” dendiğinde yine birbirinden bağımsız **tek tek noktalardan** söz edilmektedir.

Süre ise, uzunluğu belli bir zaman bölümüdür. Yani bir doğru ya da eğri **parçası** gibi **iki ucu** vardır. Süre verilirken iki durum söz konusudur.

- 1- İki ucun, birbirinden **uzaklığı**, yani benzetmedeki doğru parçasının **boyu** verilir. Bu durumda doğru parçasının doğru üzerindeki **yeri** belli değildir. Yani verilmiş sürenin de ne zaman başlayıp ne zaman biteceği belli değildir.
- 2- Doğru parçasının **bir ucu** ve **uzunluğu** verilir. Bu durumda sürenin uzunluğu ile başlangıcı ya da sonu da belirlenmiş olur ve süre belli olduğundan öteki uç ta bellidir. Yani verilmiş sürenin ne zaman başlayıp ne zaman biteceği bellidir.

Verilmemiş yani bilinmeyen bir sürenin belirlenmesi gerekiyorsa, bu sürenin herhangi bir biçimde tanımlanmış olması, örneğin iki ucunun tanımının bilinmesi gerekir. İşte yansışım süresinde durum budur. Sürenin başlangıcı ve sonu tanımlanmıştır. Ve bu sürenin uzunluğu, iki ucu bilinen doğru parçasının uzunluğunun metre cinsinden ölçülmesi gibi, saniye cinsinden ölçülür.

Özetlenecek olursa, zaman dendiğinde, ya benzetmedeki sonsuzdan gelip sonsuza giden eğri, ya da bunun belli **bir noktası** anlaşılır. Sürede ise mutlaka **iki nokta**, yani belli bir **uzunluk** söz konusudur.

Yansışım (*ya da yankılanma*) zamanı dendiğinde, bu söyleyiş biçimi, olayın ne zaman olduğunu ya da olacağını anlatır, olayın ne kadar sürdüğünü ya da süreceğini değil. (*Geceyarısı ya da saat üçte vb. gibi*), yansışım süresi, belli bir **zaman** ile değil belli bir **mekan** ile ilgilidir. Mekanın bir özelliğidir. Yani başı sonu belli bir olay söz konusudur ve doğru terim “zaman” değil “süre” dir.

Yansışım ve yankılanma sözcüklerine gelince, bunlar ayrı anlamlar taşır. Yansışma ya da yansışım “yansıma”, yankılanma ise “yankı” sözcüklerinden türetilmiştir.

Yansışma, karşılıklı olarak peşi peşine yansıma ve/ya da bu olayın bir arada bir çok kez olması anlamına gelir (*görüüşme, itişme, buluşma, kaçışma, güliüşme vb. gibi*).

Yankı ise, bir ses kaynağından çıkıp doğrudan kulağa gelen ses ile, bu sesin bir yüzeyden yansıyarak kulağa gelmesini ayıran sürenin iki ayrı algılamaya neden olacak kadar uzun olması durumunu anlatır. Yankının tanımı budur. Yankılanma, ise, yankı olayının peşi peşine olması durumudur. Böyle bir olaya genelde açık havada ayrı uzaklıklarda belli yüzeylerin bulunması durumunda rastlanır. “Bu sesle sokaklar yankılandı” örneğinde olduğu gibi.

Yankı, iç mekan akustiğinde yasakların başında gelir ve mutlaka önlenmesi gerekir. Yankı önlenince yankılanmanın da olamayacağı açıktır. Yani bir iç mekanda yankılanma kesinlikle söz konusu olmamalıdır.

Sonuç olarak doğru olan anlatım biçimi “**yansışım süresi**”dir.

Terimlerle ilgili bir konuya daha değinmekte yarar olabilir. Türkçe terimlere yabancı dillerden örnek verirken dikkatli olmak gerekir. Çünkü yabancı diller, Türkçemize göre belli konularda zengin, belli konularda fakirdir. Öte yandan, teknik terimlerin bir bölümü ileri ülkelerin dillerinde çok yıllar önce, o zamanki teknik gelişmişlik çerçevesinde oluşmuş, dile yerleşmiş ve bilim ve tekniğin ilerlemesi ile bu gün vazgeçilemeyen yanlış deyimler durumuna düşmüştür. Kimi yabancı dillerde de dilin yapısı belli ayrıntılara olanak tanımamaktadır. Herkesin bildiği "dayı - amca = uncle" örneğinde olduğu gibi. Buna teknik terimlerde pek çok örnek gösterilebilir. Herhalde Türkçeyi, yabancı dillerin birinden, sözcük sözcük çevirerek konuşmak ve yazmak hiç bir zaman doğru bir davranış sayılamaz.

Prof. Şazi SİREL

Kasım 1998